

սարակութեան վեց ընտրեալ անդամներէն: — Առանց պաշտպանին կամ իր փոխանորդին ներկայութեան՝ խորհուրդ ընել չըլլար: Ասանկ ժողովքներն անգոր են: Ըլուրին ժողովքները՝ յառաջունքն պիտի ծանուցուին: Ժողովքները՝ միայն խորհրդանցին մէջ կրնան ըլլալ: Ասկէ դուրս, զատ անդ զովք զով գալ չըլլար: Ժողովքին առջեւ անանկ իրութի գրուելու են, որոնք արդէն յառաջունքն որոշած են: Եթէ ժողովական մը հարկաւոր իրութ մը պաշտպանին առջեւ դնէ խորհելու համար, եւ անկայ ան ինկը շառուր ժողովքի մէջ, կրնայ ժողովականը վերին կառավարութեան բողոքել: Ժողովականը՝ տեսութիւնին համարաւ կրնան ըսել. — բայց վերաւորել, բարոքել եւ վայնասուն հանել չըլլար: — Առաջարկած խորոյն վրայ վիճարանելէն եւ կարծիքներն իմանալէն ետեւ, որոշումը՝ բուեարկութեան տակ իր ձգուի: Գնեմամսութեան կարծիքը կը յաղթէ: Եթէ ժողովականը տեսնեն, որ հասարակաց բարոյն դէմ, կամ օտարացուցման վրայ է խնդիրը, կրնան քաղաքաբաշխութեան դէմ կարծիքներն ըսել ու նոյն իսկ վերին կառավարութեան խորհրդին դիմել: 40ից ժողովք քաղաքաբաշխութեան հետ բանի մը մէջ չպիտ. բանած ատեն — յապաղում չըրող իրութեան մէջ — վերջնայն կարծիքն ընդունելու է: Ժողովականը՝ դատարան ժողովքի կանչուած ատեն, ընդ պատժով ներկայ գտնուելու եւ մինչեւ վերջը հոն մնալու են: Ժողովոյն արձանագրութիւնը՝ ընտրելի նոտարը կը յօրինէ: Ատոր՝ եւ պաշտպանին ստորագրութեամբը՝ նոյնը կը վաւերացուի: Գրուածքները՝ դիւանին մէջ կը գրուին եւ զատ բանալիի տակ կը պահուին: Կախըթաց ժողովքին արձանագրութիւնը՝ ժողովքին առջեւը կարդացուելու է, խրկիւնքներն ու որոշածները՝ քաղաքաբաշխութեան կը յանձնուին, որ իր պատշաճ տեղը խրկէ: Ամէն մանր բանի համար, հարկաւոր չէ ժողովք գումարել. բայց 40ից մէկէն ընտրուին վեց երդուեալ, որոնք ամէն փոքրագոյն բան, ընեն՝ լմընցընեն: Առնց գործքն ի նկատի առնուելու է եւ պաշտան մը՝ պարագրութեան մէջ եղած ատեն, ասոնք առաջնութիւն ունենալու են, այն պաշտանին ընտրուելու: Ժողովքի մէջ նստելու կարգն ան է, որ հին պաշտօնատէրները յառաջ նստին՝ ըստ ընտրութեան ժամանակին: — Ամէն ժողովական՝ հասարակաց ֆնասները հեռացընելու եւ շահն յառաջ տանելու պարտական է: Ուստի՝ հասարակութեան դէմ գործել, բա-

նիւ կամ գրով արգելեալ է: — Պաշտպանին ընկելներն են, հնազանդիլ գատաւորին եւ քաղաքաբաշխութեան երբ գատաւորը կը փոխուի՝ ինքն ալ հրաժարելու է իր պաշտօնէն: Երբ իր պաշտօնին կը մտնէ, հաւատարմութեան երդում պիտի ընէ: Միաձայնութեան մէջ պահելու է՝ հասարակութիւնն ու քաղաքաբաշխութիւնը: — Բաղքին ծախքերը նուազընելու համար, անասուաց վերահստել մը ընտրելու է: Աճքէ անցընէ՝ քաղքին երկիրները, ցանելու եւ խոտի դաշտերը: Թէ որ պակասութիւն մը տեսնէ, դատարանին եւ քաղաքաբաշխութեան իմացընելու է: Մտադիր ըլլալ որ քաղքին ստացուածքը՝ փուճ տեղ չ'օտարացուի: Զանայ՝ որ քաղքին երկիրները՝ լաւ գնով վարձու տրուին, վարձքերը՝ ժամանակին հասուցուին ու ամէն բան ճշդիւ հաշուի անցուի: — Թողակ ընդունող պաշտօնատէրներէն ոչ ոք մեծկակ երկիր վարձու կրնայ տալ, վարձու առնուլ, գաղտնի ձամբով աճրողներուն հետ դաշնակցիլ: Այսպիսի անձը՝ չէ թէ միայն պաշտօնէն կը զրկուի, հապա նաեւ վերին կատաւարութեան կը ծանուցուի: Բաղքին սահմաններն ու արահետները անխախտ պահուին: Ուր որ սահմանի խնդիր կայ — ետեւէն ինչպիսի որ — ըստ օրինի տեղը բերուի: — Աւելցուկ ծախքին համար թողում երկիրները՝ մասնաւորաց կամ դատարանին ձեռքը թողուլ չըլլար, առանց վարձք: Մասնաւոր հոգ տանելու է, որ քաղքին պարտքերը նուազին եւ եկամուտները շատան: Եկամտի աղբիւրներու նկատմամբ յատակագիծ յօրինելու է պաշտպանն եւ քաղաքային խորհրդին եւ հասարակութեան ժողովոյն ներկայացընելու է, եւ այլն:

Ահաւասիկ համառօտ բաժնիս, հին կանոնագրութեան բնագրին համեմատ:

«Հրահանգներ Եղիսաբեթութեան պոլսոյ երդուեալ հասարակութեան համար»

1. Ամէն քաղաքական ընկերութեան առարկան ու նպատակն է, հասարակութեան ու բարոյն յառաջացումը, զանազան պաշտօններու միջոցաւ — որոնց ձեռք իր դրած վախճանին կը հասնի: — Ուստի թէպէտ ամէն արածանցեալ քաղք — իր սկզբնական կարգադրութեանցը համեմատ — իրեն վախճան դրած է՝ օրինաց պահպանութիւնը, գատաւորական խրկիւնքներն կարգադրութիւնը, գատաւորներուն եւ քաղաքաբաշխութեան անդամներուն պարտաւորութիւններուն կատարումը — այսու ամենայնիւ կան անանկ պարտաւորութիւններ

ՄԵԼԵՍԵՐ

ԺԱՂԿԷՓՈՒՆԶ

ալ, որոնց մէջ՝ քաղաքաբաշխութենէն զատ, օրէքներուն եւ հին կարգադրութեանց համեմատ — երգուեալ հասարակութիւնն ալ, ազդեցութիւն, քուէ եւ որոշումն ընելու իշխանութիւն ունի — ըստ այսմ, որպէս զի ասոր նկատմամբ քաղաքային հասարակութիւնն՝ իր նպատակին աւելի դիւրաւ կարենայ հասնիլ հարկաւոր է, որ երգուելոց թուին մէջ առնուածներն ու առնուելիքներն իրենց պարտաւորութիւնները ծանշան եւ իրենք զիրենք անոր համաձայնընեն։ Ուստի.

2. Որոշուեցաւ, որ աս ազատ թագաւորական քաղբին երգուեալներուն թիւը՝ 40 անձինքներէ կազմուի։ Բայց այնպիսի անձինքներէ, որոնք երկրատէր են, լաւ բարոյական կեանք ունին, բանէ հասկեցող եւ ըստ հետեւորդի փորձառու մարդիկ են — որոնց վրայ քաղաքը՝ հասարակաց գործառնութիւններն եւ անոնց վարչութիւնն — իբրեւ քաղբին երեսփոխաններուն վրայ — կարենայ դնել ու յանձնել։ Ու որպէս զի անդամներուն ընտրութեանը մէջ՝ մէկ կողմանէ քաղաքային հասարակութիւնն իր դրած նպատակէն չնտորոյի եւ մէկալ կողմանէ ազգականութեան (nepotismus) առջեւն առնուի, — պահուին, աս նիւթիս նկատմամբ հնուցմէ դրուած ու հիմակ ալ գործածութեան մէջ եղած արքունական հրահանգները։ — Աս այդպէս ըլլալով ալ, այն դէպքերուն մէջ, որոնց մէջ որ ինչ ինչ յարմարագոյն անձինք, միայն ու պարզապէս հասարակութեան ուրիշ անձինքներուն հետ ունեցած ինամութեան պատճառաւ պետք էին հասարակութեան անդամ ըլլալէն զերկու — ընտրութիւնն — անոր մէջ ազգականութեան աստիճանը յայտնելով — արքունական վերին կառավարութեան առջեւ դրուի, այն պատճառաւ, որ ասիկայ՝ հարկաւորութեան որպիսութիւնը տեսնելով՝ վեհափառ արքունիքէն իրեն արուած իշխանութեան համեմատ, խնդրուած անօրինումը կարենայ աւել։

3. Քաղբին ամէն պաշտօնին — ըլլայ անիկայ քաղաքաբաշխութեան կամ հասարակութեան վերաբերեալ — եթէ որ պարագութիւն ըլլայ — քառասնից ժողովն ունի իրաւունք ուրիշ մը ընտրելու։ Եւ պաշտօնատէրն որ աս ծածրէն զատ, կամ ասոնց ընտրութենէն դուրս, ուղեհար իրեն պաշտօն զանելու, այն գործողութիւնն անգործ ու ապօրինաւոր ըլլայ։

(Ըրդաւանիք)

ՅՈՒՆ. ԱՆԺՅՈՒ

1. Դր. Խալաթանցի գեղմ. գրութիւնները։ — 2. Հայկական վարդ Ս. Վաղարու վրայ։ — 3. Հայերէն վիսնաւանալ զանոր։ — Պարսկական դիցարամութեան մասին։ — 6. Առաքելոց հայերէն անվանական վկայաբանութիւնները։ — 6. Վիսապոր վարդապետները։

1. Դր. Խալաթանցի գեղմ. գրութիւնները։ — Berliner Tagblatt լրագրին (թ. 401) Der Zeitgeist! յաւելուածին մէջ (թ. 32) որդի եւ յարեւելիք-իւն վրայ (Die neue armenische Literatur) գեղեցիկ գրութիւն մը կայ — ուսումնասիրութիւն գործակից՝ Դր. Բ. Խալաթանցի գրչէն։ Ի հարկէ յարգ. յօգուածագրին նպատակն եղած չէ արդի հայ մասնաւորութեան մասին ընտաղատական ուսումնասիրութիւն մը ներկայացնել իւր եւրոպացի ընթերցողներուն, այլ հայ նորագոյն մասեւ նազիրներն եւ գրականութիւնը — մասնաւորապէս վիպասանները, թատերագիրները, բանաստեղծներն եւ անոնց գործերը ծանօթացնել գերմանացոց։ Այս հասածը այն աստիճանի սիրուն ու գրաւիչ կերպով գրուած է որ Deutsche Volksstimme թերթն ալ իւր թերթին բաժնի մէջ հիւրընկալած է։ — Zeitschrift des Vereins für Volkskunde in Berlin պարբերականն արտատպուած է Գր. Խալաթանցի Die armenische Heldensage հետապիչ աշխատութիւնը, որ Հալեպի մէջ «Հայ ժողովրդական դիւցազնական վէպը» անուամբ հրատարակուեցաւ։ Երիտասարդ բանասէրին այս ուսումնասիրութեան մէջ յերեւան բերած խորամտական ընդունիչներն ու սքալմոս եղբայրացութիւններն ընթերցողաց ծանօթ են արդէն։

2. Հայ-իւն Վալէր Ս. Վալէր — „Das armenische Kloster auf St. Lazarro“ վերնագրով նկարագրական յօդուած մը հրատարակեց Բոքսթը Սիւ Վիեննայի ամէնէն ազդեցիկ — թէպէտ հրէական — թերթին մէջ Neue Freie Presse (թ. 14021), Այս համարական ու նկարագրական գրուածքը թիւ մեզի նորութիւն մը չի ներկայացնել՝ ի բաց առեալ սա յարող ծանօթութիւնը թէ Ս. Վալէրի մասնաւորաբար 30.000 հաստոր գիրք ունի, — ճիշդ մեր մասնաւորարին կեւր — բայց սիրով կը կարգացուի։

3. Հայերէն գիւտաւոր Բաւել։ — Կոպենհագի համալսարանին սրահական եւ համեմատական լեզուայ երկրաստորդ արտաւոր Ուսումնասիրող Պրոֆ. Հոլմեք Պետերսըն՝ որ է միանգամայն լալ հայերէնագետ, ի թերթին „Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft“ (Հոմ. Ծ. 1903) թրքերէնի ձայնական օրինաց վրայ ունի հետալից հասած մը, որուն վերջը (էջ 361) — բուն ձայնական ուրիշ անգամաւան վերապահելով անշուշտ — կ'ապացուցանէ որ թրքերէն լեզուին

«Der Zeitgeist»-ի համարին մէջ Կ. Արտաւան գերմաներէն թարգմանած է Վ. Փափագանի «Nackter Derwisch» (Der nackte Derwisch)։